

Inspektionsrapport
från Skolverket
54-2007:2002

Utbildningsinspektion i
den fristående grundskolan
Orionskolan i
Gotlands kommun

Beslut
Skolrapport

Skolverket

Stiftelsen Orionskolan Visby Waldorfskola
Artillerigatan 8
621 45 Visby

2008-06-17
1 (3)
Dnr 54-2007:2002

Genomförd utbildningsinspektion i den fristående grundskolan Orionskolan i Gotlands kommun

Skolverket har genomfört inspektion i den fristående grundskolan Orionskolan i Gotlands kommun. Besök gjordes i skolan den 30-31 augusti 2007.

Vid utbildningsinspektion tar Skolverket ställning till i vad mån verksamheten ger förutsättningar för barn, ungdomar och vuxenstuderande att nå de nationella målen samt om huvudmannen uppfyller de krav som författningarna ställer på verksamheten. Inspektionen av fristående skolor ska förutom att granska utbildningens kvalitet klargöra om huvudmannens verksamhet uppfyller kraven för att även fortsättningsvis vara godkänd som fristående grundskola och vara berättigad till bidrag från barnens och elevernas hemkommuner.

Utbildningsinspektionen behandlar tre områden, verksamhetens resultat, genomförande och förutsättningar. Inspektionen syftar dock inte till att skapa en heltäckande bild av all skolverksamhet vid den aktuella tidpunkten utan prioriterar särskilt starka sidor eller påtagliga svagheter i verksamheterna. Övergripande information och exempel på kriterier för bedömningen av respektive granskningsområde finns publicerade på Skolverkets webbplats (www.skolverket.se).

Av bilagd rapport framgår hur inspektionen genomförts samt de bedömningar som gjorts av inspektörerna.

Detta beslut redovisar dels områden där det finns sådana brister i verksamheten att dessa snarast måste åtgärdas, dels områden som behöver förbättras i ett fortsatt kvalitetsarbete.

Senast inom tre månader från beslutsdagen, dvs. den 17 oktober 2008 ska Stiftelsen Orionskolan redovisa till Skolverket enheten i Stockholm vilka åtgärder som vidtagits mot de brister som påtalats i verksamheten.

Skolverket avser även att vid kommande inspektionstillfälle följa upp effekterna av inspektionen.

Skolverkets beslut med anledning av inspektionen

Skolverket bedömer att verksamheten i Orionskolan erbjuder sina elever en lugn och trygg studiemiljö. Eleverna trivs och föräldrarna uttrycker tillit till skolans förmåga att ge barnen en god skolgång. Skolans val av arbetsformer och metoder be-

aktar de kunskapskvaliteter som ska ingå i elevernas lärande, såsom de uttrycks i waldorfskolornas läroplan och i läroplanen för det offentliga skolväsendet.

Dock ger skolans nuvarande organisering av undervisningen inte eleverna fullgoda förutsättningar att inom ramen för skolans nio år nå kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som det offentliga skolväsendet ska förmedla. Skolan behöver också i större utsträckning anpassa både den egna arbetsplanen och undervisningens innehåll till den klassindelning som skolan väljer att organisera verksamheten efter. Skolan behöver även utveckla system för att bättre kunna följa upp och utvärdera elevernas kunskapsresultat, dels i syfte att på bästa sätt kunna stödja varje elev i lärandet, dels som redskap för det egna kvalitetsarbetet. Det finns vidare brister i skolans dokumentation som likabehandlingsplanen, kvalitetsredovisningen och åtgärdsprogrammen. Elevernas inflytande behöver också utvecklas både när det gäller upprättandet av dokumentationen och över den egna utbildningen.

Verksamheten för skolans sexåringar motsvarande förskoleklassen ger en god grund för fortsatt skolgång men den bedrivs inte i överensstämmelse med Skolverkets godkännande.

Följande områden inom Orionskolans verksamhet visar sådana brister att de snart måste åtgärdas.

- Skolan gör inte någon systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsresultat i klass 5 och 9 (9 kap. 2 § skollagen).
- Skolans likabehandlingsplan uppfyller inte de krav som ställs på en sådan plan (6 § lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever, 2 § förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med en likabehandlingsplan).
- Skolan ger inte eleverna fullgoda förutsättningar att uppnå kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som det offentliga skolväsendet ska förmedla (9 kap. 2 § skollagen)
- Skolan har inte fullgoda rutiner för att identifiera och tillgodose elevers behov av särskilt stöd, åtgärdsprogram upprättas inte för alla elever som bedöms ha behov av särskilda stödåtgärder och åtgärdsprogram som upprättas uppfyller inte förordningens krav (9 kap. 2 § skollagen samt 1 a kap. 5 a § förordningen om fristående skolor).
- Skolans kvalitetsredovisning uppfyller inte förordningens krav (3 och 5 §§ förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m.).
- Huvudmannen bedriver inte verksamhet motsvarande förskoleklassen i överensstämmelse med Skolverkets godkännande (2 b kap. 6 § skollagen).

Skolverket bedömer att följande områden är i behov av förbättringsinsatser.

- Elevernas inflytande över och ansvar för den egna utbildningen bör förbättras.
- Skolan bör se över den egna arbetsplanen så att målbeskrivningarna överensstämmer med dem som anges i den senaste versionen av Waldorf-federationens målbeskrivning och läroplan "En väg till frihet". Vid detta arbete bör skolan beakta hur undervisningen är organiserad.
- Skolan behöver förbättra läsårsbreven så att det är möjligt att utläsa elevens kunskapsutveckling i förhållande till utbildningsmålen för de olika ämnena.
- Skolan bör utveckla sitt kvalitetsarbete med utgångspunkt i Waldorf-skolefederationens motsvarighet till de nationella målen för utbildningen.

På Skolverkets vägnar

Marie-Hélène Ahnborg
Avdelningschef

Christiane Chin-von Matérn
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har också undervisningsråden Gunnel Eriksson och Claes-Göran Aggebo, juristen Mariette Dennholt och enhetschefen Carl-Gustav Sidenqvist deltagit.

Bilaga
Rapport

Kopia till
Gotlands kommun
Övriga enligt fastställd sändlista.

Utbildningsinspektion i den fristående grundskolan Orionskolan

Innehåll

Inledning	1
Underlag	2
Beskrivning av skolan	2
Sammanfattande bedömning	3
Bedömning av resultaten	5
Bedömning av genomförandet	8
Bedömning av förutsättningarna	17

Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i och besökt Orionskolan den 30-31 augusti 2007. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen. Detta är Skolverkets tredje inspektion av skolan sedan den startade sin verksamhet höstterminen 1997. Den senaste inspektionen av skolan gjordes under 2001 och 2002 (beslut 2002-11-05, dnr 54-2001:3852). I beslutet konstaterade Skolverket att Orionskolans handlingsprogram mot kränkande behandling hade brister bl.a. vad avser föräldrarnas delaktighet i det förebyggande arbetet. Efter att till Skolverket ha inkommit med ett nytt handlingsprogram mot kränkande behandling bedömdes skolan uppfylla kraven för fortsatt godkännande (uppföljning av beslut 2002-12-23).

Inspektionen avser att visa hur verksamheten genomförs samt dess förutsättningar och resultat. Bedömningarna av kvaliteten och om verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, förordningen om fristående skolor och övriga författningar som gäller för fristående skolor.

Inspektionen av fristående skolor skall ytterst klargöra om huvudmannens verksamhet uppfyller kraven för att även fortsättningsvis vara godkänd som fristående skola och därmed ha rätt till bidrag från elevernas hemkommuner.

Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbplats (www.skolverket.se/Inspektion).

Huvudmannen har ansvar för att de brister som anges i Skolverkets beslut åtgärdas. Åtgärderna ska redovisas till Skolverket vid den tidpunkt som framgår av beslutet. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen vid kommande inspektionstillfälle.

Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömningar är dels dokument som huvudmannen har lämnat till Skolverket, dels den information som samlats in under besöket. Rapporten grundas även på annan information om skolan från exempelvis Skolverkets nationella uppföljningssystem.

I skolan intervjuades skolans ledningsgrupp, ett urval av lärare, elever respektive föräldrar samt skolsköterskan och företrädare för huvudmannen. Inspektörerna besökte också verksamheten för skolans sexåringar och lektioner i skolans samtliga klasser. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns på skolan utgör underlag för bedömningarna.

Huvudmannen för Orionskolan har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

Skolverket har i samband med inspektionen haft kontakt med Gotlands kommun angående kommunens rätt till insyn i skolans verksamhet. Enligt uppgift från Gotlands kommun förs årliga diskussioner med huvudmannen avseende tilldelning av skolbidrag.

Beskrivning av skolan

Orionskolan	Antal barn/elever
Förskoleklass	3
Grundskola	50

Skolverket godkände Orionskolan i Gotlands kommun som en fristående grundskola för årskurserna 1–6 genom beslut den 16 december 1996 (dnr 96:643) samt för årskurserna 7–9 genom beslut den 24 januari 2000 (dnr 99:1103). Enligt det sistnämnda godkännandet har Orionskolan rätt till bidrag samt medges att med hänsyn till skolans pedagogiska inriktning låta ledningen av utbildningen utövas av flera personer i enlighet med 1 a kap. 4 § förordningen om fristående skolor. Skolan har med stöd av övergångsbestämmelser i 2 b kap. 6 § skollagen genom ett underrättelsebeslut den 25 januari 2000 (dnr 99:2258) även fått Skolverkets godkännande att bedriva verksamhet som motsvarar förskoleklassen i anslutning till skolan.

Orionskolan är en waldorfskola som är ansluten till Waldorfskolefederationen¹. Som sådan är Orionskolan ”en oberoende institution med enskild huvudman som utvecklar Rudolf Steiners pedagogiska idéer baserade på antroposofi och antroposofins uppfattning om människans väsen”. Citatet är hämtat ur ”En väg till frihet”², målbeskrivning och läroplan för waldorfpedagogiken, som Orion-

¹ Waldorfskolefederationen är ”ett samarbetsorgan för kollegier som företräder stiftelser och föreningar som driver Waldorfskolor i Sverige” (Waldorfskolefederationens hemsida).

² Waldorfskolefederationen, Riksföreningen Waldorfförskolornas Samråd och Föreningen Sveriges Waldorfpedagogiska Fritidshem har i samarbete utgivit målbeskrivningar för åldern 1-19 år i en läroplan benämnd ”En väg till frihet”.

skolans verksamhet utgår ifrån, enligt företrädare för skolans kollegium³. I den senaste versionen av "En väg till frihet" ansluter sig Waldorfskolefederationen till värdegrunden och de nationella utbildningsmålen, såsom de uttrycks i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94).

Huvudman för skolan är Stiftelsen Orionskolan med organisationsnummer 834001-7915. Verksamheten för skolans sexåringar motsvarande förskoleklassen bedrivs av förskolan Riddarsporren som har Barnföreningen Riddarsporren som huvudman.

Verksamheten vid Orionskolan startade läsåret 1997/98 och omfattar innevarande läsår klasserna⁴ 1–6 och 8–9 samt fritidshem. Grundskolan hade vid inspektionsbesöket 50 elever. Verksamheten för skolans sexåringar anordnas, som ovan nämnts, av waldorfförskolan Riddarsporren som ligger i samma byggnad som skolan.

Alla barn och elever är folkbokförda i Gotlands kommun. Fritidshemmets verksamhet och förskolan Riddarsporrens verksamhet för barn i åldrarna 1-5 år omfattas inte av denna inspektion.

Skolan är belägen i Visby, strax utanför ringmuren. All verksamhet inklusive förskolan och fritidshemmet är inrymd i en trevåningsbyggnad som tidigare tillhört försvaret. En varierad skolgård med bl.a. stora fruktträd, trädgårdsland, bollplan, klätterställningar och kojor omger skolan.

Sammanfattande bedömning

Bedömningarna av kvaliteten i utbildningen vid Orionskolan och om verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, förordningen om fristående skolor och övriga författningar som gäller för den fristående skolan.

Inspektörerna bedömer att Orionskolan erbjuder sina elever en lugn och trygg studiemiljö. Eleverna trivs och föräldrarna uttrycker tillit till skolans förmåga att ge barnen en god skolgång. Skolans val av arbetsformer och metoder beaktar de kunskapskvaliteter som ska ingå i elevernas lärande, såsom de uttrycks i waldorfskolornas läroplan och i läroplanen för det offentliga skolväsendet.

Dock ger skolans nuvarande organisering av undervisningen inte eleverna fullgoda förutsättningar att inom ramen för skolans nio år nå kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som det offentliga skolväsendet ska förmedla. Skolan behöver också i större utsträckning anpassa både den egna arbetsplanen och undervisningens innehåll till den klassindelning som skolan väljer att organisera verksamheten efter. Skolan behöver även utveckla system för att bättre kunna följa upp och utvärdera elevernas kunskapsresultat, dels i syfte att på bästa sätt kunna stödja varje elev i lärandet, dels som redskap för det egna kvalitetsarbetet. Det finns vidare brister i skolans dokumentation som likabehandlingsplanen, kvalitetsredovisningen och åtgärds-

³ "Självförvaltning är central i waldorfskolor. Kollegiet har en bärande roll i ett antihierarkiskt system" (Waldorfskolefederationens hemsida).

⁴ Skolans benämning för årskurser.

programmen. Elevernas inflytande behöver också utvecklas både när det gäller upprättandet av dokumentationen och över den egna utbildningen.

Verksamheten för skolans sexåringar motsvarande förskoleklassen ger en god grund för fortsatt skolgång men den bedrivs inte i överensstämmelse med Skolverkets godkännande.

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast måste åtgärdas.

- Skolan gör inte någon systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsresultat i klass 5 och 9 (9 kap. 2 § skollagen).
- Skolans likabehandlingsplan uppfyller inte de krav som ställs på en sådan plan (6 § lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever, 2 § förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med en likabehandlingsplan).
- Skolan ger inte eleverna fullgoda förutsättningar att uppnå kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som det offentliga skolväsendet ska förmedla (9 kap. 2 § skollagen)
- Skolan har inte fullgoda rutiner för att identifiera och tillgodose elevers behov av särskilt stöd, åtgärdsprogram upprättas inte för alla elever som bedöms ha behov av särskilda stödåtgärder och åtgärdsprogram som upprättas uppfyller inte förordningens krav (9 kap. 2 § skollagen samt 1 a kap. 5 a § förordningen om fristående skolor).
- Skolans kvalitetsredovisning uppfyller inte förordningens krav (3 och 5 §§ förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m.).
- Huvudmannen bedriver inte verksamhet motsvarande förskoleklassen i överensstämmelse med Skolverkets godkännande (2 b kap. 6 § skollagen).

Det finns enligt inspektörernas bedömning behov av förbättringsinsatser på skolan inom följande områden:

- Elevernas inflytande över och ansvar för den egna utbildningen bör förbättras.
- Skolan bör se över den egna arbetsplanen så att målbeskrivningarna överensstämmer med dem som anges i den senaste versionen av Waldorffederationens målbeskrivning och läroplan "En väg till frihet". Vid detta arbete bör skolan beakta hur undervisningen är organiserad.
- Skolan behöver förbättra läsårsbrevens så att det är möjligt att utläsa elevens kunskapsutveckling i förhållande till utbildningsmålen för de olika ämnena.
- Skolan bör utveckla sitt kvalitetsarbete med utgångspunkt i Waldorffskolefederationens motsvarighet till de nationella målen för utbildningen.

Bedömning av resultaten

Inspektörerna har granskat om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som skolor i det offentliga skolväsendet skall förmedla. Vidare har granskats om skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet.

Kunskaper

Utbildningen i förskoleklassen ska stimulera varje barns utveckling och lärande och ligga till grund för fortsatt skolgång.

Orionskolans tre sexåringar är integrerade i förskolan Riddarsporrens barngrupp om 19 barn. Skolan följer därmed waldorfpedagogikens åldersindelning enligt vilken barn i åldrarna ett till sju år ska gå i förskolan. I waldorfförskolan intar leken under hela förskoleperioden en central roll i barnens kunskapsutveckling. Pedagogens viktigaste uppgift blir därmed att skapa goda förutsättningar och utvecklingsmöjligheter för barnens lek. Vid besöket i Riddarsporrens förskola kunde inspektörerna konstatera att både inomhus- och utomhusmiljön är anpassade efter dessa intentioner. Utöver den gemensamma leken med förskolans yngre barn har sexåringarna även viss egen, för åldern särskilt anpassad verksamhet (se avsnitt Innehåll, organisering och arbetssätt i undervisningen). Inspektörerna bedömer att verksamheten för sexåringarna ger förutsättningar till utveckling och lärande och en grund för fortsatt skolgång.

En fristående skola ska enligt skollagen ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som skolor i det offentliga skolväsendet ska förmedla. För skolorna i det offentliga skolväsendet gäller nationella kursplaner i vilka för varje enskilt ämne anges dels vilka kunskaper som skolan i sin undervisning ska sträva efter att eleverna utvecklar, dels vilka mål som eleverna minst ska ha uppnått i slutet av det femte respektive nionde skolåret. I waldorfskolornas läroplan "En väg till frihet" anges båda dessa slag av mål på motsvarande sätt för vart och ett av de ämnen som ingår i undervisningen i det offentliga skolväsendet och därutöver även för ämnen som är specifika för waldorfskolor.

I ämnena svenska, engelska och matematik finns nationella ämnesprov för årskurserna 5 och 9 som stöd vid bedömning av elevernas kunskaper. Det finns ingen skyldighet för skolor att delta i de nationella ämnesproven för årskurs 5. Däremot är deltagandet obligatoriskt för årskurs 9 för såväl offentliga som fristående skolor.

I Orionskolan genomförs de nationella ämnesproven endast i klass 9. Antalet elever i årskurs 9 är dock så litet att resultaten inte redovisas i Skolverkets offentliga statistik. Skolans egen sammanställning av provresultaten för vårterminen 2007 visar att alla elever fick minst provbetyget Godkänd i svenska och engelska samt att nästan alla uppnådde nivån för Godkänd i matematik.

Utöver ovannämnda sammanställning av provresultat från de nationella ämnesproven saknar skolan en översikt över elevernas kunskapsresultat. Enligt lärarna följer varje klasslärare kontinuerligt upp elevernas kunskapsutveckling.

Därutöver görs detta av klasslärarna och facklärarna⁵ gemensamt vid så kallade klasskonferenser som hålls en gång per termin. Efter avslutat läsår beskriver klassläraren hur eleverna utvecklats kunskapsmässigt och socialt under det gångna året. Detta görs i så kallade läsårsbrev för eleverna i klasserna 6 – 9 och så kallade årsberättelser för skolans yngre elever. Läsårsbreven beskriver den enskilde elevens kunskapsmässiga och sociala utveckling och är riktade till eleven medan årsberättelserna skildrar klassens arbete och riktar sig till föräldrarna.

Inspektörerna tog del av några exempel på läsårsbrev respektive årsberättelser från klasserna 5 och 9 för läsåret 2006/07 och kunde konstatera att dessa inte ger en tydlig beskrivning av måluppfyllelsen i samtliga ämnen (se vidare under avsnitt Utvärdering av lärandet, bedömning och betygsättning).

Även om lärarna på olika sätt följer upp elevernas kunskapsutveckling kan skolan således inte på vare sig individ- eller skolnivå redovisa i vad mån eleverna uppnår målen i samtliga ämnen i klass 5 respektive 9. Inspektörerna vill påpeka att skolan måste ha system för detta oberoende av om ämnet undervisas enskilt, integrerat i annat ämne eller ingår i skolans periodundervisning⁶. Skolans bristande uppföljning av elevernas kunskapsresultat på individnivå får i sin tur konsekvenser för vilket stöd som ges till enskilda elever för att ge dem förutsättningar att uppnå målen i utbildningens olika ämnen (se vidare avsnitt Individanpassning och stöd). Mot denna bakgrund bedömer inspektörerna att skolan måste göra en systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsresultat i klasserna 5 och 9 i förhållande till Waldorfskolefederationens motsvarighet till de nationella målen i samtliga ämnen.

Normer och värden

En fristående grundskola ska enligt 9 kap. skollagen följa de allmänna mål och den värdegrund som gäller för det offentliga skolväsendet. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet m.m. (Lpo 94) fastställer att elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning.

I waldorfskolornas läroplan ”En väg till frihet” står utgångspunkten för elevernas inflytande att finna i den människosyn som ligger till grund för waldorfpedagogiken. I läroplanens inledande avsnitt framhålls bland annat följande:

”Waldorfskolan arbetar med utgångspunkt i Rudolf Steiners människosyn. Denna är baserad på grundtankar som kan formuleras: Människan utvecklas enligt lagbundenheter i såväl kroppslig som själslig och andlig bemärkelse. Under uppväxten vävs det helt unika livsmönstret för varje enskild individ.”

Waldorfpedagogikens ovan beskrivna lagbundenhet avseende barnets utveckling utgör således enligt inspektörerna grund för hur waldorfskolors lärare utformar sin undervisning och vilket stoff som presenteras i olika klasser. Hur

⁵ Skolans benämning för ämneslärare.

⁶ En för waldorfskolor utmärkande organisering av undervisningen där morgonens två första timmar ägnas åt samma ämne i två till fyra veckor i följd.

ett lärarkollegium respektive den enskilde waldorfläraren förhåller sig till denna lagbundenhet kan därigenom i sig utgöra en begränsning för vilket inflytande över undervisningens utformning och innehåll samt vilket ansvar som eleverna uppmuntras att ta.

De båda inledande kapitlen i Orionskolans arbetsplan behandlar ingående barnets utvecklingsfaser enligt antroposofin. Där beskrivs också vilka slutsatser som enligt waldorfpedagogiken måste dras för barnets lärande och lärarens undervisning. Elevinflytande eller ansvar finns inte omnämnt, däremot framhålls:

”Rudolf Steiner betonade starkt vikten av att eleverna i de lägre klasserna kan uppleva läraren som en självklar auktoritet, varvid självklarheten är avgörande. Om detta lyckas tar eleven med sig goda förutsättningar för inre frihet som vuxen.”

Enligt såväl ”En väg till frihet” som skolans egen arbetsplan har eleverna således först i högre ålder den mognad som krävs för att skolan ska kunna ge dem ett större inflytande över utbildningssituationen och skolarbetet. Detta synsätt avspeglas enligt inspektörerna i skolans arbete med elevinflytande och även i elevernas uppfattning om meningen med eller värdet av inflytande.

Orionskolans formaliserade inflytande för elever utgörs av ett elevråd för klasserna 4–9 och ett miljöråd för klasserna 1–9. Enligt samstämmiga uppgifter från elever och lärare var båda dessa råd aktiva under föregående läsår men har vid inspektionsbesöket inte kommit igång för året. Elevrådet brukar i de äldre elevernas klasser föregås av klassråd. Vid sina möten har rådet stöd av en lärare och enligt denne vidarebefordrar rådet sina eventuella frågor i brevform till kollegiet. De elever som inspektörerna samtalat med föreföll inte vara närmare insatta i syftet med elevrådet eller dess roll i en demokratisk process. Eleverna uppgav bland annat att de upplever att det aldrig brukar finnas särskilt mycket att ta upp på elevrådets möten. De menar därför att elevrådet kanske är överflödigt. I samtalen med skolans yngre elever framkom att de tycker att det är bäst om lärarna bestämmer.

Författningarna lyfter också fram att skolan ska sträva efter att eleverna har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.

Av inspektörernas samtal med skolans äldre elever respektive lärarna framgår att man i undervisningen ingående behandlar och samtalar om begreppet demokrati. Teorin, dvs. demokratins principer förefaller således vara kända. Däremot tyder elevernas ovan beskrivna syn på elevrådets syfte och funktion på bristande praktik, dvs. arbete i demokratiska former. Mot bakgrund av ovanstående bedömer inspektörerna att elevernas inflytande över och ansvar för den egna utbildningen bör förbättras för att motsvara vad som gäller för skolor i det offentliga skolväsendet.

Lpo 94 föreskriver att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta detta komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Förmåga till inlevelse, respekt för andra människors egenvärde, omsorg om närmiljön och miljön i ett vidare perspektiv anges bland de mål som skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar.

Waldorfpedagogiken framhåller att kunskapsinhämtande och fostran utgör en helhet. Följdenligt menar lärarna att skolan kontinuerligt och i all verksamhet ger eleverna förutsättningar att utveckla och träna förmågor av ovannämnda slag. Särskilt avsatt tid är veckans ”klasstimme” eller ”resurstimme”, då lärare och elever samtalar om frågor som är viktiga för det sociala klimatet i klassen och i skolan, t.ex. förhållningsregler, respekt och bemötande. Exempel på detta kunde inspektörerna ta del av vid ett lektionsbesök.

Vid inspektörernas intervjuer med olika elevgrupper och i spontana samtal uttryckte eleverna att de trivs i sin skola och känner sig trygga och att stämningen oftast är bra. De uppgav att kränkningar har förekommit men att det alltid finns vuxna att vända sig till om man känner sig kränkt eller behöver hjälp att lösa en konflikt. Elevernas upplevelse bekräftades av såväl föräldrar och lärare som företrädare för elevvården. Vid inspektionsbesöket uppfattade inspektörerna skolmiljön som omsorgsfullt vårdad och lugn. Inspektörerna bedömer att skolan i huvudsak svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet och att den erbjuder eleverna en trygg miljö.

Bedömning av genomförandet

Inspektörerna har granskat arbetet med arbetsmiljön, föräldrarnas och elevernas delaktighet i det inre arbetet; innehåll, organisation och arbetssätt i undervisningen; individanpassning och stöd; utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning; kvalitetssäkring och förbättringsarbete; skolledning och intern kommunikation.

Därtill har granskats om elevens rätt till en allsidig och saklig undervisning tillgodoses i utbildningen.

Nationella riktlinjer för arbetet finns i skollagen, läroplanerna och andra författningar som gäller för den fristående skolan.

Arbetet med arbetsmiljö och delaktighet

I avsnitt Normer och värden ovan beskrivs att lärarna framhåller skolans kontinuerliga arbete med att skapa en trygg och trivsamt skolmiljö och att utveckla elevernas sociala förmågor. Ett systematiskt led i denna strävan var föregående läsårs arbete med ”projekt Charlie”⁷. Innevarande läsår avser skolan att samarbeta med ”Friends”⁸ som många skolor anlitar för att bygga upp så kallade kompisstödjarsystem.

För att följa upp hur eleverna mår använder sig skolan både av ett elevvårds-team (närmare beskrivet under avsnittet Individanpassning och stöd) och en ”antimobbinggrupp” som utses av kollegiet. Vid misstanke om mobbning eller andra kränkningar arbetar gruppen enligt Farstamodellen⁹. Vid tidpunkten för inspektionsbesöket har skolans husmor en viktig funktion i antimobbing-

⁷ Ett program för träning av emotionell och social kompetens hos barn och ungdom. Projekt Charlie lanserades ursprungligen i USA och används idag av många skolor i Sverige.

⁸ En svensk stiftelse som arbetar förebyggande mot mobbning och andra kränkningar inom skolan och idrottsrörelsen.

⁹ En modell för skolans arbetsgång vid misstanke om mobbning. Modellen har utvecklats av Karl Ljungström.

gruppen i egenskap av vuxen person med nära och daglig elevkontakt av annan karaktär än lärarens. I samband med faktagranskningen uppgav skolan att alla berörda föräldrar brukar kontaktas när skolan misstänker att mobbning förekommer. Tidpunkten för när detta sker kan variera beroende på hur anti-mobbinggruppen bedömer det aktuella fallet. Inspektörerna vill dock göra skolan uppmärksam på att elevernas föräldrar alltid har rätt att omgående få information om allt väsentligt som händer i deras barns skolgång, till vilket eventuell mobbning i högsta grad måste räknas.

Enligt lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever råder det numera ett uttryckligt förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Lagens ändamål är att främja barns och elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Huvudmannen ska enligt lagen bedriva ett målinriktat arbete för att främja dessa ändamål och se till att det upprättas en likabehandlingsplan i varje verksamhet. I det målinriktade arbetet ingår även att vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för trakasserier och annan kränkande behandling liksom att vid behov utreda omständigheterna och i förekommande fall vidta åtgärder för att förhindra fortsatta kränkningar. I likabehandlingsplanen ska åtgärder redovisas och den ska följas upp varje år. Likabehandlingsplanen ska upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna och den ska utgå från en kartläggning av den egna verksamheten.

Skolan har utarbetat en likabehandlingsplan för läsåret 2007/08 i vilken skolans målinriktade arbete för att förhindra diskriminering och all form av kränkning beskrivs. Likabehandlingsplanen innehåller både förebyggande insatser, så kallade "skolregler" dvs. regler som skolan ska följa och rutiner samt ansvarsfördelning för personalen om kränkningar trots allt skulle förekomma. Vidare har skolan tagit fram en blankett kallad "åtgärdsplan" att användas vid diskriminering, trakasserier eller annan kränkande behandling samt en modell för utvärdering av likabehandlingsplanen. Däremot saknas en aktuell kartläggning som utgångspunkt för specifika insatser under innevarande läsår. De föräldrar och äldre elever som inspektörerna talade med har fått läsa likabehandlingsplanen men de har inte varit delaktiga när den togs fram. Planen har, enligt lärarna, utarbetats av en arbetsgrupp och skolans intention är att eleverna ska arbeta med den under innevarande läsår. Skolan har även sammanställt ordningsregler som föräldrar och elever skriftligen ska intyga att de tagit del av.

Sammantaget bedömer inspektörerna att skolans arbete för att förebygga diskriminering och annan kränkande behandling fungerar väl. Skolans likabehandlingsplan uppfyller dock inte till fullo de krav som ställs på en sådan plan. Inspektörerna utgår från att skolan i det fortsatta arbetet med likabehandlingsplanen beaktar förordningens krav på barns och elevers medverkan.

Såväl lärarna som de föräldrar som inspektörerna samtalat med uppgav att samverkan mellan hem och skola fungerar väl. Föräldrarna känner sig insatta i sina barns skolgång genom månatliga föräldramöten och regelbunden information via veckobrev, månadsblad samt vid behov direktkontakt. Inspektörerna bedömer att skolan har goda samverkansformer med elevernas vårdnadshavare.

Innehåll, organisering och arbetssätt i undervisningen

Skolans sexåringar har, som nämns ovan i denna rapport, sin verksamhet förlagd till Riddarsporrens förskola och är helt integrerade i förskolegruppen. Viss skapande verksamhet i musik, bild och hantverk anordnas dock särskilt för sexåringarna, som förberedelse inför skolstarten. Förskolläraren ger dem även större ansvar än förskolans yngre barn. Orionskolans sexåringar träffar av och till sexåringarna från en annan waldorfförskola i Visby för gemensam verksamhet och de deltar med viss regelbundenhet i några av skolans aktiviteter, främst utflykter tillsammans med klass 1–2. Förskolläraren stimulerar barnens språkliga utveckling och de sexåringar som redan kan läsa eller skriva får av sin lärare svar utifrån sina egna frågor. Däremot bedrivs ingen aktiv läs- eller skrivträning, i överensstämmelse med waldorfpedagogikens syn på att barnet vid denna ålder ännu inte är moget för detta. Inspektörerna bedömer att verksamheten för skolans sexåringar till innehåll och arbetssätt i huvudsak motsvarar verksamheten i förskoleklass inom det offentliga skolväsendet. Hur skolan anordnar verksamheten bedöms nedan i rapportens avsnitt Tillgång till utbildning och information om utbildning.

Orionskolans kollegium har utarbetat en arbetsplan i vilken undervisningen i samtliga ämnen beskrivs, så när som på ämnet teknik. Lärarna framhåller att de använder sig av både ”En väg till frihet” och den egna arbetsplanen när de planerar undervisningen samt bedömer elevernas kunskapsutveckling.

Av skolans arbetsplan framgår dels i vilka årskurser undervisningen i olika ämnen börjar, dels i vilka klasser olika ämnen introduceras som fristående ämnen efter att tidigare ha ingått i skolans periodundervisning. Vidare beskrivs hur stoffet i de olika ämnena fördelas över klasserna. I några ämnen anges mål för skolans undervisning i respektive ämne och i enstaka fall anges även mål som eleverna ska uppnå i en viss klass. Som exempel kan nämnas ämnet kemi, som introduceras som fristående ämne i klass 7 och där skolan preciserar mål som eleverna ska uppnå i klass 7, 8 respektive 9. I skolans arbetsplan saknas däremot mål som eleverna minst ska ha uppnått i slutet av klass 5. För klass 9 har skolan formulerat mål som eleverna ska ha uppnått i ämnena biologi, kemi och religion men skolans formuleringar motsvarar inte dem som används i ”En väg till frihet”. Denna bristande överensstämmelse beror enligt lärarna på att arbetsplanen har utarbetats med utgångspunkt i en tidigare version av Waldorfskolefederationens läroplan. Eftersom lärarna använder båda dessa dokument parallellt kan otydlighet uppstå med avseende på vilka mål som eleverna minst ska ha uppnått i slutet av det femte respektive nionde skolåret. Då ingen tvekan får råda i fråga om målen för utbildningen bedömer inspektörerna att skolan bör se över den egna arbetsplanen så att målbeskrivningarna överensstämmer med dem som anges i den senaste versionen av Waldorfskolefederationens målbeskrivning och läroplan ”En väg till frihet”.

Skolans elever är indelade i tre åldersblandade och två åldershomogena klasser: klasserna 1–2, 3–4, 5–6 samt klass 8 respektive 9. Denna för waldorfskolor ovanliga klassindelning har, enligt företrädare för huvudmannen, ekonomisk grund. Antalet elever i varje årskull är för närvarande så litet att ekonomin inte tillåter enbart åldershomogena klasser. En annan förklaring som anfördes vid inspektörernas samtal med företrädare för huvudmannen, är att antalet elever i en klass inte får vara för litet om klassen ska ha goda förutsättningar att bli en välfungerande grupp. I samband med faktagranskningen uppgav huvudmannen

att eleverna alltid står i fokus, så även vid de tillfällen då organisationen förändras utifrån ekonomiska ramar.

Undervisningen i de åldersblandade klasserna är, enligt lärarna, upplagd så att hösten ägnas åt det som ska ingå i den lägre klassens undervisning och våren åt det som brukar ingå i den högre klassens. Detta kan exemplifieras på följande sätt: i klass 1–2 läggs undervisningen på hösten upp utifrån klass 1 och på våren utifrån klass 2; påföljande läsår utgår höstens undervisning från klass 2 och vårens från klass 3 osv. Eleverna som innevarande läsår går i nionde klass undervisades således som klass 9 redan under vårterminen 2007. Med detta sätt att organisera verksamheten undervisas skolans elever en termin enligt klass 1 medan de undervisas tre terminer enligt klass 9. För eleverna i klass 9 beskrivs deras sista läsår av lärarna som ett ”bonusår”. De har betydligt färre schemalagda lektioner och arbetar enligt klassläraren med egna projekt under övrig tid. I undervisningen behandlas även ämnesområden som i waldorfskolornas läroplan återfinns i kursplanerna för klass 10–12. Det sistnämnda kunde inspektörerna se exempel på vid ett lektionsbesök då klassen arbetade med filosofi.

Att även eleverna, och i viss mån föräldrarna, uppfattar att undervisningen är upplagd på ovan beskrivna sätt bekräftades vid inspektörernas intervjuer och samtal. Några elever upplever att undervisningen i de åldersblandade klasserna till följd av detta tidvis består av mycket repetition medan andra upplever att de båda åldersgrupperna visserligen arbetar med samma sak men att de gör det på olika sätt. Denna variation i elevernas upplevelse tyder på att undervisningen i de åldersblandade klasserna inte sker utifrån ett för hela skolan enhetligt synsätt.

En viktig utgångspunkt för hur undervisningen bör organiseras är, enligt waldorfpedagogiken, den lagbundenhet i barnets utvecklingsfaser som ovan beskrivs i avsnitt Normer och värden. Denna lagbundenhet ger dock visst utrymme för olika sätt att organisera undervisningen med avseende på klassindelning och i ”En väg till frihet” finns inga ytterligare anvisningar för hur skolor ska organisera sin undervisning. Orionskolans nuvarande arbetsplan är däremot tydligare i detta avseende. I många ämnen beskrivs för varje årsklass såväl utgångspunkten för undervisningen, dvs. barnets aktuella utvecklingsfas, som vilket stoff som ska behandlas i respektive klass. Arbetsplanen utgör därigenom inget stöd för undervisning i åldersblandade klasser, vilket avspeglas i skolans ovan beskrivna sätt att organisera undervisningen under ett läsår. Inspektörerna bedömer inledningsvis i detta avsnitt att skolan bör se över den egna arbetsplanen med avseende på målbeskrivningar. Vid detta arbete bör skolan beakta hur verksamheten är organiserad, så att arbetsplanen kan utgöra ett effektivt stöd när undervisningen ska planeras.

Innevarande läsår har skolan ingen sjundeklass som en följd av att skolan i april 2005 beslöt att inte anordna någon klass 6 till läsåret 2006/07. De elever som höstterminen 2006 skulle ha börjat i sjätte klass delades upp inför läsårsstarten. Några elever flyttades till klass 4–5, någon till klass 7 och några valde att byta till andra skolor. Denna förändring föregicks enligt företrädare för huvudmannen och lärarkollegiet av många samtal med berörda familjer. Även andra förslag till klassorganisation som t.ex. en klass 6–7 diskuterades. Enligt skolans uppgift förordade föräldrarna den aktuella lösningen.

Inspektörerna har tagit del av skolans dokumentation från april 2005 inför den planerade förändringen. Det gäller dels en lägesbeskrivning och åtgärdsplan för

klassen, dåvarande årskurs 5, dels individuella åtgärdsplaner för berörda elever. Inspektörerna har vidare granskat skolans uppföljning som gjordes i september 2007, drygt ett läsår efter förändringen. Berörda elever går vid denna tidpunkt i klass 5–6 respektive 8. Av uppföljningen framgår att skolans åtgärder efter omorganisationen, dvs. under föregående läsår, inledningsvis fungerade bra men inte i alla delar var tillräckliga för att skolgången framledes ska kunna fungera väl för samtliga berörda elever. Nya åtgärder har därför planerats för några av dem medan ytterligare en elev har valt att byta skola. De nya åtgärderna ställer stora krav på såväl eleverna själva som på skolans undervisning då avsikten är att de elever, som tidigare flyttas ner en årskurs, ska kunna avsluta den obligatoriska skolan efter nio skolår.

Oavsett föräldrars stöd för en viss organisation är det skolans skyldighet att anordna undervisning för samtliga sina elever. Om skolan väljer att organisera undervisningen på så vis att en hel klass ”utgår”, måste skolan likväl kunna garantera att berörda elevers förutsättningar att uppnå målen för utbildningen inte försämras eller äventyras. En förändrad klassorganisation får således varken utgöra grund för att elevers skolgång förlängs, förkortas eller att skolbyte ses som enda alternativ. Endast den enskilde elevens individuella behov får utgöra grund för att skolgången förlängs eller kortas av. Åtgärder som vidtas för att säkerställa att elevernas skolsituation inte försämras måste följas upp med särskild noggrannhet och med korta tidsintervall. Inspektörerna ser positivt på att skolan under denna inspektions gång har gjort insatser för att tillförsäkra eleverna det stöd de behöver för att kunna nå målen i årskurs 9. Ett antal elever har dock sett sig nödsakade att byta skola.

Mot denna bakgrund, samt vad ovan beskrivs om skolans undervisning i åldersblandade klasser, bedömer inspektörerna att skolan inte ger eleverna fullgoda förutsättningar att uppnå kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som det offentliga skolväsendet ska förmedla.

Vid inspektionsbesöket framgick att kollegiet för närvarande diskuterar hur skolan framledes ska vara organiserad utifrån nuvarande prognos för elevtillströmning. Inspektörerna vill i detta sammanhang framhålla vikten av att undervisningen organiseras på sådant sätt att elevernas förutsättningar att uppnå kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar dem som det offentliga skolväsendet ska förmedla inte äventyras.

Av skolans arbetsplan framgår att undervisning i hemkunskap¹⁰ som enskilt ämne sker i klasserna 7 och 8. Enligt lärarna är undervisningen upplagd så att praktiska moment, t.ex. matlagning, ska utföras i hemmet. Genom en uppdelning av ämnet i en teoretisk del, som genomförs i skolan, och en praktisk del, som utförs i hemmet, överläter skolan dock delar av undervisningen på föräldrarna. Därigenom avhänder sig skolan även möjligheten att bedöma huruvida eleverna i alla delar uppnår målen i ämnet. Inspektörerna vill framhålla att undervisningen måste bedrivas på ett sådant sätt att det är skolan och inte föräldrarna som ansvarar för att eleverna ges möjlighet att uppnå de nationella målen. Inspektörernas bedömning ovan att skolan inte ger eleverna förutsättningar att uppnå målen i waldorfskolornas läroplan gäller således i hög grad för skolans motsvarighet till ämnet hem- och konsumentkunskap.

¹⁰ Skolans benämning av ämnet hem- och konsumentkunskap.

I samband med faktagranskningen har skolan uppgivit att det praktiska arbetet numera är förlagt till skolan, vilket enligt inspektörerna torde förbättra elevernas förutsättningar att nå målen i ämnet.

Det dagliga arbetet i klasserna utgår från waldorfpedagogikens grundprincip om en för människan naturlig dagsrytm, så långt detta praktiskt låter sig göras. Skoldagen börjar med två timmars koncentrerad periodundervisning i ett ämne eller tema. Periodernas längd varierar från två till sex veckor. Periodundervisningen syftar till att skapa sammanhang och helhet i elevernas lärande samt ge förutsättningar för fördjupning. Därpå följer undervisning i bl.a. språk och matematik som i skolans arbetsplan kallas övningsämnena. Eftermiddagarna ägnas huvudsakligen åt "konstnärliga ämnen" som hantverk, laborationer och idrott. Lärarens berättande intar en central plats i undervisningen och läroböcker eller färdiga läromedel används i ringa utsträckning. Eleverna producerar sina egna läromedel, bl.a. i form av "periodhäften". Skolans yngsta elever gör detta genom att skriva av det läraren har skrivit. Med stigande ålder skriver eleverna efter diktat för att därefter allt mer övergå till att självständigt föra anteckningar. Undervisning i franska och tyska utgör ett undantag då skolans språklärare använder sig av läroböcker.

Vid lektionsbesöken noterade inspektörerna några praktiska exempel på hur lärarna arbetar med att låta elever i olika ålder arbeta med egna häften. Inspektörerna kunde även konstatera att varierande arbetssätt används i undervisningen i syfte att stimulera olika former för inläring. Ett spontant uttryck för detta fick inspektörerna när elever vid ett samtal framförde att läraren gör "matten mycket roligare". Mot denna bakgrund bedömer inspektörerna att skolan vid val av arbetsformer och metoder beaktar de olika kunskapskvaliteter som ska ingå i elevernas lärande.

Individanpassning och stöd

Orionskolan är mån om att varje elev under sin skoltid ska få så gynnsamma förutsättningar som möjligt för sin utveckling och få det stöd som kan behövas. De elever som inspektörerna samtalade med upplever också att de får hjälp när de behöver det. Elevernas upplevelse bekräftades av föräldrarna som menar att skolans lärare verkligen ser varje elev och i huvudsak ger ett adekvat stöd.

Såväl klasslärare som föräldrar kan ta initiativ till att en elev vid behov får särskilda stödåtgärder i någon form. Om klassläraren bedömer att eleven i första hand behöver särskilt stöd för att kunna uppnå målen i ett ämne, främst svenska och matematik, ges stödundervisning. Denna ges av någon av skolans två lärare som innevarande läsår i sin tjänst har särskild tid avsatt för detta. Om behovet i första hand bedöms vara av psykosocial eller medicinsk karaktär, eller om en utredning krävs för att klargöra behovet, kan klassläraren eller föräldrarna vända sig till skolans elevvårdsgrupp. Vid inspektionsbesöket ingår skolsköterskan och en konstterapeut i denna grupp, varav den sistnämnda kommer att vara tjänstledig och under denna tid ersättas av en läketerapeut.

När elevvårdsgruppen får en klasslärares begäran om särskilt stöd för en enskild elev kontaktas alltid berörda föräldrar. Tillsammans med dem planeras hur stödåtgärderna ska utformas. Om elevvårdsgruppen bedömer att en utredning utanför skolans kompetensområde kan behöva göras, erbjuds föräldrarna en kontakt med den barnläkare som skolan anlitar för skolhälsovården. Skolans

särskilda stöd till enskilda elever eller små grupper av elever har hittills givits av konstterapeuten bl.a. i form av målning, modellering, massage, avslappning med hjälp av värmepåsar, oljor eller teer. Dessa stödåtgärder handhas framöver av läkepedagogen. Enligt elevvårdsgruppen har ca 25 procent av eleverna behov av särskilt stöd. I flera fall, men inte alltid, har åtgärdsprogram upprättats. I samband med faktagranskningen uppgav huvudmannens representant dock att antalet elever som under föregående år hade någon form av "elevvårdsstöd" respektive "kunskapsstöd" var lägre.

Från och med den 1 juli 2006 har förändringar i förordningen om fristående skolor införts avseende åtgärdsprogram. Ansvaret har tydliggjorts för att tidigt upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Rektorn ska se till att behoven utreds om det framkommer uppgifter om att en elev kan ha behov av särskilda stödåtgärder. Om utredningen visar att eleven är i behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram upprättas. Av åtgärdsprogrammet ska framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Det som enligt förordningen ankommer på rektorn kan i waldorfskolor fullgöras av skolans ledning.

Som ovan nämnts upprättar skolan i vissa fall åtgärdsprogram. Detta görs av elevvårdsgruppen och endast för en mindre del av de ca 25 procent av eleverna som av elevvårdsgruppen bedöms ha behov av särskilda stödåtgärder. De exempel på åtgärdsprogram som inspektörerna tagit del av är inbördes av olika utformning och kvalitet. Bland annat framgår inte alltid hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas, endast att uppföljning ska ske kontinuerligt. Att så lång tid som drygt ett år kan förflyta innan åtgärdsprogram följs upp framgår av föregående avsnitt.

För elever som av sina klasslärare bedöms ha behov av stödundervisning för att kunna uppnå målen i något ämne upprättas inte alltid åtgärdsprogram. Då skolan inte har någon samlad bild av i vilka ämnen som enskilda elever riskerar att inte uppnå målen saknas också viktiga underlag för en sådan bedömning (se avsnitt Kunskaper ovan i denna rapport).

Sammantaget tyder ovanstående på att det råder viss oklarhet kring när en elevs behov av stöd ska utredas, vad som ska betraktas som stödbehov och vad som avses med stödåtgärder. Därmed uppstår även osäkerhet kring i vilka fall och hur åtgärdsprogram ska upprättas. Inspektörerna bedömer därför att skolan måste klargöra vad som avses med elevers behov av särskilt stöd och utveckla sina rutiner för att identifiera stödbehoven. Vidare måste skolan upprätta åtgärdsprogram för alla elever som bedöms ha behov av särskilda stödåtgärder. Av åtgärdsprogrammen ska framgå hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas, se vidare Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2008:25) För arbete med åtgärdsprogram.

Utvärdering av lärandet och bedömning

Under avsnittet Kunskaper i denna rapport omnämns att klassläraren kontinuerligt följer upp elevernas kunskapsutveckling. Detta sker bl.a. när läraren tillsammans med klassen stämmer av pågående arbeten eller utvärderar arbetet efter en avslutad period. Ytterligare uppföljning sker när läraren går igenom elevernas periodhäften. En årlig sammanfattning för klasserna 1–2, 3–4 och 5–6 skriver respektive klasslärare i en årsberättelse som är riktad till föräldrarna. I

denna sammanfattas vad klassen har arbetat med under det gångna året. För klasserna 6–9 skriver klassläraren s.k. läsårsbrev som riktas till den enskilde eleven. Exempelen på läsårsbrev som inspektörerna tagit del av följer en gemensam struktur. Först beskrivs de ämnen och moment som under året ingått i morgonperioderna, därefter övriga ämnen. Varje ämne eller moment inleds med en beskrivning av vad klassen har arbetat med under året. Därefter skildras hur engagerad, aktiv, tålmodig, positiv m.m. eleven har varit. I någon mån beskrivs också i vilken utsträckning som eleven har tillägnat sig det som under året ingått i perioden eller ämnet. I dessa avseenden skiljer sig inte läsårsbreven för elever i klass 9 från övriga klassers.

För Orionskolans elever i årskurs 9 utgör läsårsbreven det intyg som ska ligga till grund för intagning till gymnasieskolan. Som beskrivits ovan framgår det inte tydligt om eleven uppfyllt kriterierna för minst betyget godkänt i ämnena svenska, matematik och engelska i förhållande till de nationella målen. Enligt uppgift från skolan diskuteras tolkningsfrågor med kommunens intagningskommitté. Enligt kommunens tjänsteman för gymnasieintagning tas eleverna in på den fria kvoten. Vid tveksamhet i fråga om behörighet tar hon kontakt med skolan.

En fristående skola, som inte har Skolverkets medgivande att få sätta betyg i enlighet med de bestämmelser som gäller för det offentliga skolväsendet, måste dock ge eleven någon form av intyg som visar om eleven är behörig till gymnasieskolan, dvs. om eleven har uppnått kunskaper som minst motsvarar målen i de nationella kursplanerna i engelska, matematik och svenska alternativt svenska som andra språk. Detta kan ges i läsårsbreven eller i annan form.

Två gånger årligen följer föräldrar och skola gemensamt upp elevernas kunskapsutveckling och skolsituation i ett utvecklingssamtal. Eleverna i klass 1 deltar endast undantagsvis men elevernas medverkan ökar med stigande ålder. De elever och föräldrar som inspektörerna samtalade med är i huvudsak nöjda med utvecklingssamtalen. Föräldrarna uttryckte att de förlitar sig på att lärarna vet i vad mån eleverna uppnår målen i olika ämnen. Genomgången av elevernas kunskapsutveckling i de olika ämnena kan vara av sammanfattande karaktär men föräldrarna känner sig nöjda med helheten. Föräldrarnas beskrivning tyder på dock att utvecklingssamtalen inte har en tydlig koppling till utbildningsmålen.

Mot bakgrund av ovanstående och av vad som ovan i rapporten beskrivs under avsnittet Kunskaper, bedömer inspektörerna att läsårsbreven behöver förbättras så att det är möjligt att utläsa elevens kunskapsutveckling i förhållande till utbildningsmålen i de olika ämnena.

Kvalitetssäkring och förbättringsarbete

Vid varje läsårs slut samlas kollegiet till ”återblicksdagar” där det gångna året utvärderas. Det nya läsåret börjar med kollegiets gemensamma ”framåtblick”. Under året samlas sedan kollegiet till veckovisa konferenser där alla för verksamheten viktiga frågor behandlas. Därutöver följs verksamheten upp i varje klass tillsammans med klassläraren, med elever och föräldrar vid utvecklingssamtalen samt i skolans olika arbetsgrupper. När en elev lämnar skolan hålls ett särskilt utskrivningssamtal om familjen så önskar. Med denna

årscykel beskriver skolans ledningsgrupp det fortlöpande arbetet för att utveckla verksamheten.

Under flera avsnitt i denna rapport konstaterar inspektörerna att skolan på olika vis beskriver vad lärare och elever arbetar med men att skolan saknar en samlad bild över elevernas utveckling i förhållande till Waldorfskolefederationens motsvarighet till de nationella målen för utbildningen. Mot denna bakgrund är det enligt inspektörerna oklart vad som utgör utgångspunkt för skolans verksamhetsutveckling.

Enligt förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m. ska en skolas kvalitetsredovisning innehålla en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta för ökad måluppfyllelse. Den skriftliga kvalitetsredovisningen ska vara ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Arbetet med kvalitetsredovisningen ska främja skolans kvalitetsarbete och därigenom bidra till att förverkliga utbildningarnas nationella mål. I kvalitetsredovisningen ska även skolans likabehandlingsplan följas upp och utvärderas.

Skolans kvalitetsredovisning för läsåret 2006/07 innehåller dels en allmän beskrivning av skolan och skolans övergripande mål för verksamheten, dels en kort beskrivning av waldorfpedagogikens viktigaste principer. Därefter anges att skolan följer Waldorfskolefederationens kursplan och därmed, med avseende på värdegrund, mål och riktlinjer, ansluter sig till läroplanen för det offentliga skolväsendet. Vidare ges en kort resumé över viktiga händelser under året och en beskrivning av elevvårdens arbete. Kvalitetsredovisningen avslutas med ett konstaterande att skolan har uppnått de mål som enligt Waldorfskolefederationens kursplan gäller för verksamheten.

Utgångspunkt för skolans bedömning uppges vara målen i ”En väg till frihet”. Inspektörerna noterar dock att det inte går att utläsa av skolans kvalitetsredovisning i vilken utsträckning Waldorfskolefederationens motsvarighet till de nationella målen för utbildningen har förverkligats. Skolan har inte kunnat visa i vilken utsträckning eleverna uppnår dessa mål inför den bedömning som avslutningsvis ändå görs. Kvalitetsredovisningen innehåller inte heller några åtgärder för en ökad måluppfyllelse. Vidare saknas en redovisning av uppföljningen och utvärderingen av skolans likabehandlingsplan.

Mot denna bakgrund bedömer inspektörerna att skolan bör utveckla sitt kvalitetsarbete med utgångspunkt i Waldorfskolefederationens motsvarighet till de nationella målen för utbildningen. Vidare bedömer inspektörerna att skolans kvalitetsredovisning inte motsvarar de krav som fastställts i ovan angivna förordning. Den tjänar därigenom inte som det led i skolans kontinuerliga uppföljning och utvärdering av verksamheten som avses (se vidare Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning SKOLFS 2006:18).

Ledning och intern kommunikation

Skolan drivs av Stiftelsen Orionskolan vars styrelse består av tre representanter för skolans föräldrar och två representanter för personalgruppen. I styrelsens uppdrag ingår det juridiska och ekonomiska ansvaret för skolan medan det pedagogiska ansvaret har överlåtits till skolans collegium. Alla beslut som i

annan skolverksamhet fattas av rektor behandlas av kollegiet som innefattar all personal. Konsensus eftersträvas inför beslut. Kollegiet har inom sig utsett en ledningsgrupp som förbereder kollegiesammankomsterna och på denna överlåtit att fatta beslut vid "akuta" situationer samt vid tidpunkter då kollegiet inte kan samlas. Kollegiet utser också arbetsgrupper. Som exempel kan skolans anti-mobbinggrupp respektive elevvårdsgrupp nämnas.

Vid intervjuerna med föräldrar framkom att ledningsstrukturen tidvis har uppfattats som otydlig och att skolan nu har tagit tag i detta. Bl.a. har en kommunikationsplan upprättats som översiktligt beskriver arbetsgruppernas ansvar, skolans dokumentation samt former för föräldramöten och annan kommunikation med föräldrarna. Kommunikationsplanen innehåller också anvisningar till klasslärare och föräldrar om skolans rutiner vid oro kring elevers skolsituation. Vidare har skolan utsett en s.k. förtroendeperson som föräldrarna kan vända sig till om svårigheter skulle uppstå i kommunikationen mellan hem och skola.

Skolans ledningsgrupp uppgav att föräldrarna har fått denna information i samband med att all personal presenterades vid höstterminens första föräldramöte. Information kommer också fortlöpande att ges bl.a. på skolans hemsida.

I samband med faktagranskningen har huvudmannen uppgivit att följande rutiner har införts: "Utskick till alla föräldrar under sommaren med beskrivning av skolans organisation. Ett stort informationsmöte i början av varje läsår och sedan också information i skolans månadsblad." Inspektörerna bedömer att förutsättningarna för att skolans ledningsstruktur och ansvarsfördelning framledes ska upplevas som tydlig har förbättrats med vidtagna åtgärder.

Bedömning av förutsättningarna

Skolverket tar i inspektionen upp följande förutsättningar för utbildningen: tillgången till utbildning som skall erbjudas, öppenheten och urvalsregler, personalens kompetens samt läromedel, pedagogiska material och utrustning.

Inspektionen av fristående skolor omfattar även en granskning av eventuella avgifter samt skolans stabilitet avseende ekonomi och elevunderlag samt huvudmannens förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med gällande bestämmelser.

Bestämmelser finns i bl.a. skollagen och förordningen om fristående skolor.

Tillgång till utbildning och information om utbildningen

Stiftelsen Orionskolan har Skolverkets godkännande att bedriva förskoleklass i anslutning till skolan. Verksamheten för skolans sexåringar bedrivs dock av förskolan Riddarsporren som har "Barnföreningen Riddarsporren" som huvudman, vilket omskrivits tidigare i denna rapport. Ansvar för verksamheten har därmed överlåtits till en annan huvudman vilket inte är förenligt med gällande författningar. I rättslig mening innebär det att Orionskolans huvudman inte bedriver någon verksamhet för de sexåringar som man har tagit emot och för vilka bidrag utgår. Inspektörerna bedömer att "Stiftelsen Orionskolan" inte bedriver verksamhet motsvarande förskoleklassen i överensstämmelse med Skolverkets godkännande.

Vid inspektörernas fortsatta kontakter under inspektionen har huvudmannen för skolan uppgivit att Barnföreningen Riddarsporren avser att hos Gotlands kommun ansöka om tillstånd att få bedriva verksamhet för förskolan Riddarsporrens sexåringar. Om kommunen skulle avslå en sådan ansökan avser huvudmannen för skolan, Stiftelsen Orionskolan, att bedriva verksamheten för sexåringarna i överensstämmelse med sitt tillstånd.

Den grundläggande principen för intagning av elever till fristående skolor är att de ska vara öppna för alla. Skolan har inte upprättat någon kö vilket enligt en representant för huvudmannen har sin förklaring i att det för närvarande inte finns något behov av kösystem. Med skolans nuvarande beläggning har alla klasser utrymme att ta emot nya elever. Förtur för syskon anges som enda förtursregel. Inspektörerna bedömer att skolan med de intagningsprinciper som tillämpas är öppen för alla.

Enligt skollagen ska utbildningen vid en fristående skola vara avgiftsfri. Vid inspektörernas samtal med föräldrar klargjordes att avgifter eller omkostnader för skolverksamheten inte förekommer. Däremot anordnar skolan regelbundet arbetsdagar för föräldrar vid vilka föräldrarna medverkar på frivillig basis.

Personal

Merparten av skolans lärare har genomgått en fyraårig waldorfläro-utbildning och några har även tidigare lärarerfarenhet från andra waldorfskolor. Likaledes är eurytmiläraren utbildad inom sitt ämne. Skolans lärare i språk däremot saknar lärarutbildning men uppgavs få handledning av en utbildad språklärare. Idrottsläraren saknar lärarutbildning men har erfarenhet som idrottsledare. Skolhälsovården handhas av en skolsköterska som finns på skolan fyra timmar per vecka och skolan har tillgång till skolläkare. Skolan har även en utbildad läkepedagog. Ingen representant i skolans ledningsgrupp har rektorsutbildning eller annan skolledarutbildning men inspektörerna noterade att önskemål om detta har framförts. Inspektörerna bedömer att skolans personal i huvudsak har adekvat utbildning för sina respektive uppdrag och förutsätter att skolan vid nyrekrytering anställer lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva.

Materiella resurser

Orionskolans lokaler ger idag inte förutsättningar att bedriva all verksamhet som ingår i utbildningen. Därför hyr Orionskolan regelbundet lokaler på annat håll för t.ex. idrott, laborationer och metallslöjd. När förskolan Riddarsporren samt skolans kök och matsal planerligt får nya lokaler intill skolan, kommer de ytor som därmed frigörs göra det möjligt att bedriva all verksamhet i den egna skolan. Likaledes avser skolan att då få utrymme för elevdatorerna, som för närvarande endast tas fram inför den särskilda datorundervisningen.

Stabilitet

Enligt den prognos för åren 2007-2013 som skolan har upprättat kommer antalet elever i grundskolan att öka från nuvarande ca 50 elever till ca 70 år 2013. Prognosen bygger på nuvarande antal barn inskrivna i de båda waldorfförskolorna Riddarsporren och Karlavagnen samt antal barn i kö till respektive förskola. Huvudmannen bedömer förskolornas köer som stabila. Under föregående läsår var balansen mellan elever som lämnade skolan och elever som

tillkom negativ. Om man beaktar att det totala antalet elever i grundskoleåldern för närvarande sjunker måste detta ses med viss oro. Styrelsen och ledningsgruppen har noterat detta och har därför valt marknadsföring av skolan som ett prioriterat utvecklingsområde för innevarande läsår.

Huvudmannens årsredovisning för räkenskapsåret 2005/06 uppvisar ett litet överskott, liksom även föregående års redovisning.

Inspektörerna bedömer att Orionskolans elevprognos och huvudmannens ekonomiska situation i nuläget sammantaget uppfyller de krav på stabilitet som ställs på en fristående skola. Inspektörerna förutsätter att huvudmannen fullföljer sina planer att verka för att antalet elever vid skolan ska vara tillräckligt stort för fortsatt stabilitet.

2008-06-17 Stockholm

Christiane Chin-von Matérn

Gunnel Eriksson